

Ekonomi*P*olitik

Neden Çıkıyoruz?

Yeni bir dergi (veya her hangi bir yayın) gün ışığına çıktığında, onu hayatta vücuda getiren faillerinden hem onu neden çıkardıklarına dair gerekçe sunmaları istenir hem de onun içeriğine ve çizgisine ilişkin bir açıklama yapmaları beklenir. Hatta, bu kadar dergi (ve gazete) varken, yenisine ne gerek var?, serzenişinde bulunanlar bile olur.

Ne var ki, büyük hayat macerasına henüz atılmış çiçeği burnunda bir gençten neden yaşadığı sorusunu yanıtlamasını beklemek ne kadar yanlış ise, yeni bir dergi çıkarmaya karar verenlerden de kararlarını ayrıntılı olarak gerekçelendirmelerini beklemekte o kadar yanlış olur. Bu benzetmenin tam uymadığını biliyoruz. Ancak bu benzetme, kendimizi ifade etmemiz için elverişli görünüyor. Elbette beklentilerimizi, arzularımızı ve amaçlarımızı sergilemek zor değildir. Fakat bu, önümüzde bizi bekleyen inişli çıkışlı zorlukları, sevinç ve heyecan dolu macerayı şimdiden anlatmaya kalkmak anlamına gelecektir. Nasıl ki bir genç hayatın bütün zorluklarına göğüs gererek, sevinç ve mutluluk dolu anlarını yaşayarak, serpilip saçılıp yetişkin bir insan olduktan sonra geriye dönüp, başarı ve başarısızlıklarına bakarak “yaşadım” veya “yaşayamadım” diyebilirse, diğer bir ifadeyle, hayatını yaşadıkça yaptıklarını gerekçelendirebilirse, yeni çıkan bir dergi de çıkan her sayısıyla yayın dünyasında yerini yeniden tanımlayacak ve varlığını gerekçelendirecektir. Saiklerimiz hakkında şu an henüz işin başındayken ne söylenebilirse, *Kimiz?*, *Neyin Devamcıyız?* başlıklı manifesto niteliğindeki temel açıklamamızda yeterince söylediğimizi düşünüyoruz.

Diğer iki konuda daha kesin şeyler söylemek mümkün gözükmüyor ve bu konuda söylediklerimizin, aynı zamanda neden çıktığımızı da soruya da birçok bakımdan yanıt vereceğini umuyoruz. Önce derginin içeriğine ve izleyeceği çizgiye dair açıklama beklentisine yanıt vermeye çalışalım.

İddiamız, her bakımdan bilimsel bir dergi olmak ve bilimsel değer ve normlara yetebilmektir. Bu son söylediğimizden kastımız, bugün artık neredeyse çılgınlık düzeyine varmış olan “entelektüel mülkiyet” düşkünlüğü ve bekkılığı değildir. Hala kolektif ürünün en değerli ürün olduğu kanısındayız. Tersine, bilimlerin ve felsefenin varlığını meşru kılan topluma ve insanlığa

karşı sorumluluktur. Bilimler ve felsefe, çağının tarihsel-toplumsal ve siyasal sorunlarından muaf değildir. Bu, birer akademik disiplin olarak onların sadece kendi “iç” sorunlarının konu olduğu bağlamlar için de geçerlidir. Zira bilimler çağlarının soru ve sorunlarına yanıt aramak için vardılar ve bu görevlerini yerine getirebildikleri oranda sürekliliklerini koruyabilirler. Bu nedenle bilimler de tarihseldir, varlıklarının ve varoluş biçimlerinin meşru olup olmadığını pratikleriyle kanıtlarlar.

Bugün insanlığın aktif nüfusunun yarısı üretim ve tüketim sürecinden tamamıyla dışlanıp işsizliğe, başka bir deyişle, günde bir-iki dolarlık gelire çöp toplayarak yaşamaya mahkûm edilmiştir. İnsanlığı kasıp kavuran savaşlar ve işgaller içinde bulunduğumuz çılgınlığın başka bir belirtisidir. İnsanlık ilk defa kendi ürettiği araçlarla hem kendi türünü hem de gezegenimizdeki biyolojik organizmayı yok etme eşiğine gelmiş bulunuyor. Her şeyin neredeyse bir parmağın ucuyla “kırmızı” bir düğmeye basmasına bağlı olduğunu düşünmek ve her gün bu tehlike bilinciyle yaşıyor olmaktan daha çıldırtıcı ne olabilir! Diğer bir ifadeyle, çağımız her bakımdan bir çılgınlık çağıdır. İnsanlığın geleceği için ‘olmak veya olmamak’ seçeneği kendisini çağımızda en radikal bir şekilde dayatmaktadır. Bu, bilimlerin ve felsefenin önüne uzlaşmaz iki alternatif koyuyor: ya yaşanan çılgınlığın birer parçası haline gelmek ya da ondan çıkıp kurtulmak için akılcı bir çıkış yolu sunmak. İçinde yaşadığımız çağda karşı karşıya olduğumuz sorunların radikalliği üçüncü bir seçenek sunmuyor.

Biz ikinci seçenektan yanayız ve bunun ancak Marx’a ve onun adıyla anılan Marksizm çerçevesinde üretilen bilimsel dünya görüşüne dayanılarak gerçekleştirilebileceğini düşünüyoruz. Kuşkusuz her büyük dünya görüşü gibi, bir hareket olarak Marksizm de doğal olarak henüz içinde birlikli bütün bir tablo sunmuyor. İçinde farklı akımlar ve eğilimler var. Ama olmazsa olmaz referans noktalarının olduğu pekâlâ ileri sürülebilir. Bunlar elbette, ilk olarak, Marx ve Engels’in eserlerinde ortaya koyduğu bütünlüklü dünya görüşüdür. Diğer taraftan Lenin de, Marksizm içi akımların aralarındaki bütün farklara karşın ortak bir referans noktasıdır. Yine Lenin, örneğin Rosa Luxemburg, Antonio Gramsci ve Georg Lukács gibi bütün büyük Marksist 20. yüzyıl düşünürleri ve siyasetçileri için ortak referans noktası olarak kalmıştır. Bu bizim için de geçerlidir. Bilimsel dünya görüşümüzü bu anlamda klasik Marksizme dayandırıyoruz.

Son olarak, yukarıda sözünü ettiğimiz serzenişe dönecek olursak. Marksizm ve uluslararası işçi sınıfı 20. yüzyılın sonunda almış olduğu tarihsel ağır yenilgi nedeniyle her bakımdan güç kaybetmiştir. Yaratılan her şey, hem entelektüel birikim hem de genel toplumsal bakımından çok sınırlı olanaklarla yaratılmaktadır. Bu nedenle, yeni bir dergi çıkarmak yerine halihazırda benzer ya da birbirine yakın bir yöntemi izleyen mevcut olanlarda bir araya gelirse daha iyi olamaz mı?, sorusu sorulabilir doğal olarak. Bu soruyu sormak, eğer girişimimiz sınırlı güçlerimizi parçalayarak ve mevcut yayınların devamlılığını tehlike atarak yapılmış olsaydı doğru olurdu. Fakat böyle bir şey söz konusu değil.

Diğer taraftan Marksist olma iddiasında olan hiçbir yayını rakip olarak görmüyoruz. Marx ve Engels’in de üstlendiği Hobbesçu anlamda rakibimiz hâkim bilim anlayışıdır ve bilim kurumlarıdır. Açıkça Marx’tan esinlenen bilimsel yayın dünyası dikkate alındığında, bu alanda ne kadar çok yayın çıkarsa o kadar zenginleşeceğimizi düşünüyor ve o oranda da birbirimizi karşılıklı besleyeceğimiz kanısındayız.

Dergimiz kendisini, 21. yüzyılın sermayesinin saldırılarına ve yeni ekonomi politikasına karşı işçi sınıfının ekonomi-politiğini oluşturacak çabanın bir bileşeni olarak görmektedir. İşçi sınıfının ve emekçi güçlerin ayrılmaz bir parçası olan bilim emekçilerinin, günlük hayatlarının her alanında sürekli karşılaştıkları en önemli iki soru, bilimin ve bilimsel yöntemin ne olduğuna dairdir. Onlar bu konuda donanmış oldukları düşünsel araçlarla dünyayı rasyonel olarak açıklamaya çalışırlar. İşçi sınıfının ve emekçi güçlerin içinde buldukları, onları her bakımdan aşağılayıcı ve köleleştirici durumlarından kurtulmak için dünyayı değiştirmekten başka çıkar yolları yoktur. Fakat dünyayı

değiştirmeden önce onu bilimsel olarak kavramak ve açıklamak zorundadır. Dergimizde yayınlanacak yazıların onları bu konuda gerekli düşünsel araçlarla donatacağını umuyoruz. Diğer taraftan Dergimiz, Türkiye’de örneğine pek rastlanmayan bir şekilde uluslararası bilimcileri bir araya getiriyor. Bu, eşine az rastlanır bir zenginliktir. Dergimize hem danışman ve hakem olarak hem de doğrudan yazılarıyla yapacakları katkılarla bize kuşkusuz yeni perspektifler sunacak ve elimize yeni araçlar vereceklerdir.

Dergimizin elinizdeki tanıtım sayısında, Karl Marx’ın ekonomi politiğe, onun yöntem ve eleştirisine dair düşüncelerini kısa ve öz olarak ifade ettiği üç yazısını Doğan Barış Kılınç’ın çevirisiyle yayınlıyoruz. Bunlar; yazılış ve yayınlanışına göre kronolojik olarak, Marx’ın *Ekonomi Politığın Eleştirisine Dair*¹ adlı eserine yazdığı “Önsöz”, Türkçeye kısaltılıp *Grundrisse* olarak çevrilen *Grundrisse der Kritik der politischen Ökonomie (Robentwurf) [Ekonomi Politığın Eleştirisinin Anabatlari (Ham Taslak)]*² adlı devasa çalışmasına yazdığı “Giriş”ten ekonomi politiğin yöntemine ilişkin olan bölümü ve, son olarak, *Das Kapital*’ın Almanca ikinci baskına yazdığı “Sonsöz”dür. Ayrıca, genel yayın yönetmenlerimiz İzzettin Önder (*Sağlıkta Dönüşüm: Bir Ekonomi Politik Eleştiri*) ve Tülin Öngen’in (*Ütopya Sahibi Olmaktan Ütopyalari Yaşama Aktarmaya Doğru*) bizim için yönlendirici olan birer yazısı bulunmaktadır.

Marx’ın *Ekonomi Politığın Eleştirisine Dair*’e yazdığı “Önsöz” birçok tartışmaya ve kanımızca vasıfsız ve sıkça bilimsel amaçlı olmayan eleştiriye tabi kaldı. Marx’ın ilk defa “Önsöz”de tanımladığı ‘altyapı-üstyapı-şeması’ değişik açılardan eleştirildi. Ama ona özellikle –hem de diyalektikçi olmayanlar tarafından- yeterince diyalektikçi olmadığı, üstyapının altyapı üzerindeki etkisini dikkate almadığı suçlamasında bulunuldu. Oysa; birincisi, söz konusu “Önsöz”de Marx’ın asıl kaygısı bir toplumsal formasyon teorisi tanımlamaktır; ve bu konuda Marx ilk de değildir; özellikle klasik liberal devlet kuramcıları hep bu şemayla çalışmaktadır; Marx’ın bu konuda yaptığı yeni bir şey varsa, o da yüzyıllardan beri kullanıla gelen bir şemanın açıkça ve sistematik olarak adını koymak ve tanımlamak olmuştur; ikincisi, Marx’ı bu konuda eleştirenler, değişim projeleri çerçevesinde kendilerini genellikle bir takım yasal ve politik reformlarla sınırlamıştır; Marx ise, bu şema aracılığıyla bütünlüklü bir toplum teorisine ulaştığı için, reformları reddetmeden köklü değişim arayışları için bir perspektif sunmuştur; dergimizin elinizdeki sayısında genel yayın yönetmenimiz İzzettin Önder yukarda andığımız yazısıyla bu şemanın nasıl anlaşılması ve uyarlanması gerektiği konusunda harika bir örnek sunuyor; üçüncüsü, Marx, söz konusu şemasına sadece toplum ve devletin tarihine ilişkin araştırmalarıyla değil, aynı zamanda siyasi düşünce tarihine dair araştırmaları sonucu ulaşmıştır; Lenin’in belirttiği gibi, Marx, 1859 yılında altyapı-üstyapı-şemasını tanımlarken henüz bir önkabul (*hipotez*) formüle etmektedir; fakat 1867 yılında *Das Kapital*’ın yayınlanmasıyla bu önkabulün doğruluğu kanıtlamıştır; o halde altyapı-üstyapı şemasının doğruluğunu veya yanlışlığını öğrenmek isteyenleri, *Das Kapital*’i didik didik ederek okumak ve lehinde veya aleyhinde delillerini *Das Kapital*’e dayanarak gösterme yükümlülüğünden hiç kimse ve hiçbir güç kurtaramaz.

Marx’ın, *Grundrisse*’nin “Giriş”inde araştırma (*analiz*) ve araştırmanın sonuçlarını sistematik olarak ortaya koyma (*sentez*) yöntemi konusunda söyledikleri de yeni değildir. Düşüncenin ilk nüvelerine Aristoteles’in *Metafizik*’inde rastlamak mümkündür. Marx’tan önce Adam Smith ve G.W.F. Hegel tarafından sistematik olarak geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Zaten söz konusu

¹ Marx’ın bu eseri Türkçeye Sevim Belli’nin son derece titiz çevirisiyle *Ekonomi Politığın Eleştirisine Katkı* [Sol Yayınları, Ankara, 1993] olarak kazandırılmıştır. Almanca orijinal başlıkla karşılaştırarak *Ekonomi Politığın Eleştirisine Dair* olarak çevirmeyi daha uygun bulduk. Bu konuda söz konusu metne eklediğimiz ilgili açıklayıcı dipnota bakınız.

² Marx’ın bu çalışması ölümünden çok sonra, ilk olarak 1939 ve 1941 yıllarında iki cilt olarak yayınlanmış ve bugün artık neredeyse bütün dillere çevrilmiştir. Türkçe çevirisi için bkz: Karl Marx, *Grundrisse: Ekonomi Politığın Eleştirisinin Temelleri*, çev. Arif Gelen, Sol Yayınları, Ankara, 1999.

sayfalar dikkatli okunursa, Marx, söylenenlerin ilk olarak kendisi tarafından ifade edildiği veya uygulandığına dair bir iddiada bulunma izlenimi dahi uyandırmaktan kaçınmaktadır. Ancak söz konusu bölümde ifade edilen düşünceler özümsemekle okunursa, hem Marx'ın kendi eserlerine hem de kendisinden önceki büyük düşünürlerin eserlerine yöntemsel bir anahtar gibidir. Marx'ın, *Das Kapital*'in Almanca ikinci baskısına yazdığı "Sonsöz" hem *Das Kapital*'in nasıl okunması gerektiğine dair önemli ipuçları veriyor hem de bu devasa eserde saklı olan ve bugüne kadar yapılan yığınla çalışmaya karşın, henüz keşfedilmesinin başında olduğumuz büyük bir felsefi devrime işaret ediyor. Dikkat edilirse, burada andığımız her üç eserin de başlığında veya alt başlığında hep "eleştiri" kavramının kullanıldığı görülecektir. Yayın yönetmenimiz Tülin Öngen, *Ütopya Sahibi Olmaktan Ütopyaları Yaşama Aktarmaya Doğru* başlıklı yazısında bu kavramın "ütopya" kavramı bağlamında nasıl verimli hale getirilebileceğini gösteriyor.

Son olarak; oluşumuzun henüz taslak halinde *Kimiz?, Neyin Devamcısınız?* başlıklı manifesto niteliğindeki temel belgesini yayımlıyoruz. Bu belgenin eleştiriye açık ve geliştirilmeye muhtaç olduğunu biliyoruz. Eleştiri ve düşüncelerinizi bekliyoruz. Herkese merhaba...